

УДК 658.155

Мельник Т.Ю.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та підприємництва
Житомирського державного технологічного університету***Ейсмонт В.О.***магістр
Житомирського державного технологічного університету***АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМ
ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА****ANALYTICAL SUPPORT OF ENTERPRISE'S OPERATING
PROFIT MANAGEMENT****АНОТАЦІЯ**

У статті розглянуто порядок формування прибутку від операційної діяльності та основні фактори, які впливають на нього. Обґрунтовано необхідність удосконалення аналітичного забезпечення управління операційним прибутком суб'єктів господарювання. Наведено сукупність аналітичних показників, на основі яких можна моделювати значення операційного прибутку. Використання запропонованого інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання операційного прибутку є передумовою прийняття обґрунтованих управлінських рішень та підвищення прибутковості діяльності підприємства.

Ключові слова: операційний прибуток, формування операційного прибутку (збитку), фактори впливу на операційний прибуток, аналітичне забезпечення, рентабельність.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрен порядок формирования прибыли от операционной деятельности и основные факторы, влияющие на него. Обосновано необходимость усовершенствования аналитического обеспечения управления операционной прибылью субъектов хозяйствования. Приведена совокупность аналитических показателей, на основе которых можно моделировать значение операционной прибыли. Использование предложенного информационно-аналитического обеспечения моделирования операционной прибыли является предпосылкой принятия обоснованных управленческих решений и повышения прибыльности деятельности предприятия.

Ключевые слова: операционная прибыль, формирование операционной прибыли (убытка), факторы влияния на операционную прибыль, аналитическое обеспечение, рентабельность.

ANNOTATION

The article deals with the procedure for generating profit from operational activities and the main factors that influence it. The necessity of improvement of analytical support for managing operating profit of economic entities is substantiated. The set of analytical indicators on the basis of which it is possible to model the value of operating profit is presented. Using the proposed information-analytical providing for modeling operating profit is a prerequisite for making sound management decisions and increased profitability of the enterprise.

Keywords: operating profit, operating profit (loss) formation, factors of influence on operating profit, analytical support, profitability.

Постановка проблеми. Прибуток як категорія ринкової економіки для будь-якого господарюючого суб'єкта є основною метою і критерієм ефективності підприємницької діяльності. В сучасних економічних умовах у процесі управління фінансовими результатами підприємства головна роль відводиться формуванню

прибутку від операційної діяльності. Саме операційна діяльність є основним компонентом всієї господарської діяльності підприємства. Для ефективного управління операційним прибутком потрібно мати оперативну, якісну та деталізовану інформацію про всі можливі фактори, що впливають на його величину, володіти методикою розрахунку їх впливу. Через управління цими факторами на підприємстві можна створити механізм пошуку резервів збільшення прибутку і досягти необхідного рівня рентабельності. Тому питанням удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління операційним прибутком повинна приділятися першочергова увага у процесі забезпечення ефективності діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень. Проблемні аспекти формування та аналізу фінансових результатів підприємств в цілому, та операційного прибутку зокрема, завжди знаходилися у центрі уваги українських та зарубіжних вчених. Цим питанням присвячені роботи вітчизняних науковців: І.О. Бланка, М.А. Болух, Ф.Ф. Бутинця, Є.В. Мниха, В.М. Івахненка, С.Ф. Покропивного, О.О. Орлова, М.Я. Коробова, Г.В. Савицької, В.О. Мец, М.Г. Чумаченко, Ю.С. Цал-Цалко та інших. Варто відзначити, що питання аналізу операційного прибутку знайшли своє відображення у працях закордонних вчених: А.А. Аткинсона, М.І. Баканова, І.Т. Балабанова, Р.Д. Банкера, С.Б. Барнгольца, А.В. Калини, В.В. Ковальова, Р.С. Каплана, Т. Скоуна, Р. Шмалензі, В.О. Швандара та інших. Вклад вчених у вирішення питання удосконалення процесу формування операційного прибутку підприємства є вагомим. В той же час, сучасні трансформації виробничо-господарської та управлінської діяльності ставлять нові завдання та формують якісно нові вимоги до моделювання аналітичного забезпечення управління операційним прибутком підприємства.

Мета статті полягає в обґрунтуванні підходів до моделювання системи показників задля створення інформаційно-аналітичного забезпечення

управління операційним прибутком підприємства та підвищення ефективності господарської діяльності.

Викладення основного матеріалу. Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати, а збиток – це перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати [5]. У зв'язку з цим, можна констатувати, що на формування прибутку впливають два основні параметри – доходи та витрати, балансування яких, у результаті, і визначає формування абсолютної величини прибутку суб'єкта господарювання.

За твердженням вченої Л.Т. Олейнікової, операційний прибуток – важлива характеристика діяльності підприємства. Він визначає конкурентоздатність та потенціал ділового співробітництва, оцінюючи якість гарантованих економічних інтересів самого підприємства і його партнерів у фінансовому і виробничому відношенні [1, с. 9]. На думку Ю.Б. Кашубіної, прибуток від операційної діяльності визначається як сукупний обсяг прибутку від реаліза-

ції продукції й прибутку від іншої операційної діяльності [3, с. 197].

Відповідно до показників фінансової звітності, прибуток від операційної діяльності визначається як алгебраїчна сума валового прибутку, іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат (рис. 1).

Таким чином, операційний прибуток – це прибуток від основної діяльності підприємства, тобто від виробництва та реалізації продукції, послуг, робіт. В цілому, прибуток (збиток) від операційної діяльності розраховується у декілька етапів.

- На першому етапі визначається чистий дохід від реалізації продукції шляхом коригування доходів від реалізації на суму непрямих податків та інших вирахувань з доходу.
- На другому етапі отриманий результат зменшується на собівартість реалізованої продукції. В результаті розраховується валовий прибуток або збиток від реалізації продукції.
- На третьому етапі валовий прибуток збільшується (зменшується) на суму інших операційних доходів (витрат), які отримується від реалі-

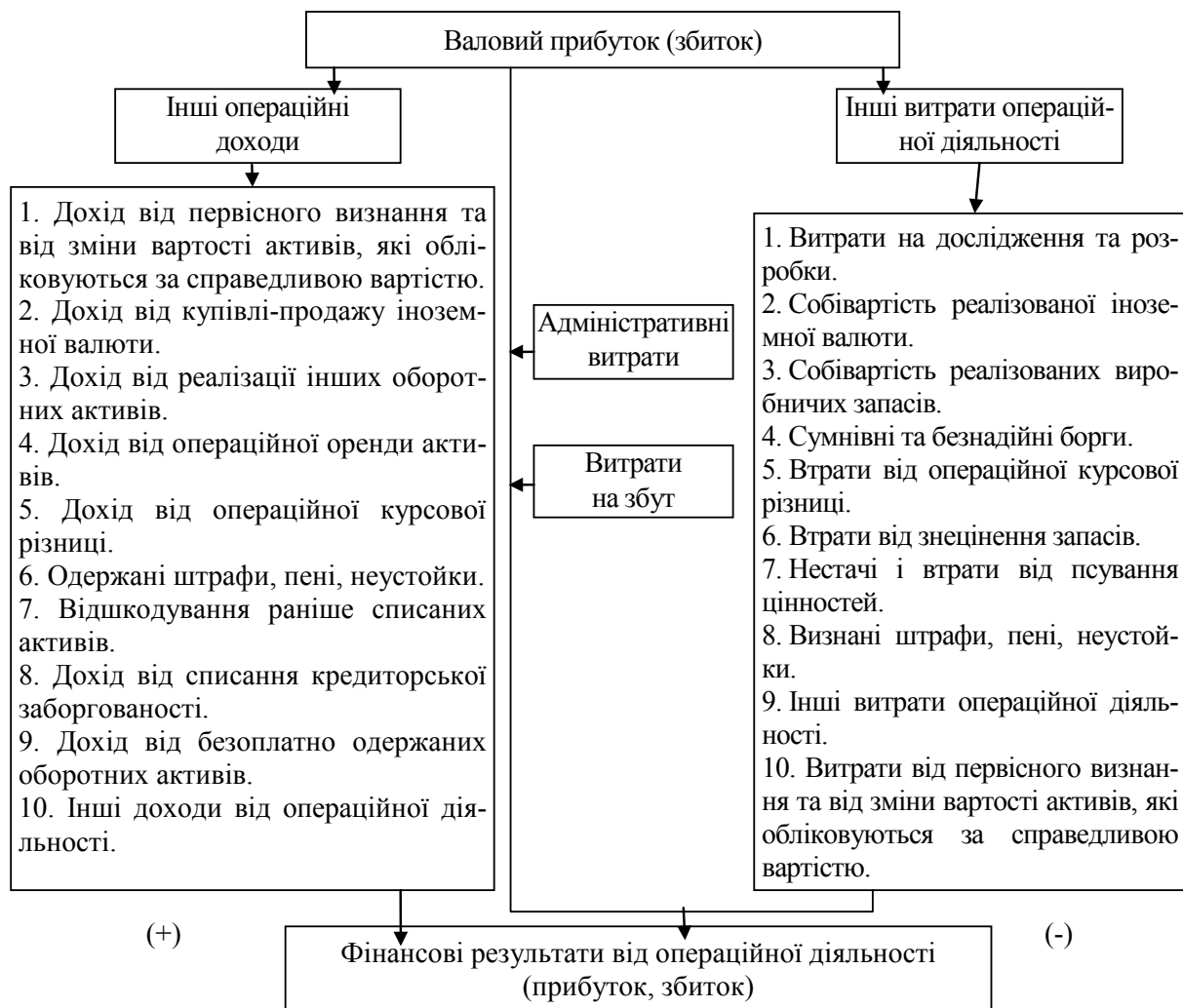

Рис. 1. Формування прибутку (збитку) від операційної діяльності

зації інших оборотних активів (крім фінансових інвестицій), операційної оренди активів, операційної курсової різниці, отримання штрафів, пені тощо.

• На четвертому етапі визначається прибуток (збиток) від операційної діяльності як різниця між результатом, отриманим на третьому етапі, та величиною адміністративних витрат і витрат на збут.

Управління операційним прибутком охоплює велику кількість трансакцій, які виконуються на різних етапах руху грошових коштів, що надійшли від реалізації продукції, послуг, робіт, і забезпечують отримання чистого прибутку. У зв'язку з цим основною метою управління прибутком є оптимізація грошових надходжень та витрат, виявлення резервів та їх мобілізація [2, с. 5].

Більш повно, чим прибуток, характеризують ефективність управлінських рішень щодо формування результатів операційної діяльності показники рентабельності. Зокрема, рентабельність операційної діяльності – свідчить про ефективність операційних витрат, пов'язаних з формуванням виробничої собівартості, загальногосподарським управлінням, збутовою діяльністю та іншими операційними витратами. Ці витрати безпосередньо беруть участь у виготовленні та реалізації продукції і створюють прибуток від операційної діяльності, а показник рентабельності показує суму прибутку, одержану в розрахунку на 1 грн. цих витрат (табл. 1).

Аналіз наведених статистичних даних свідчить, що найнижчий рівень рентабельності операційної діяльності як в цілому по Україні, так і для більшості видів економічної діяльності

був у 2014 році. Протягом 2014-2016 років спостерігається покращення рівня досліджуваного показника у розрізі всіх видів економічної діяльності, окрім сфери будівництва та галузі мистецтва, спорту, розваг та відпочинку, де темпи зростання операційних витрат перевищували темпи зростання операційних доходів. Невисокі та від'ємні значення показників рентабельності свідчать про необхідність створення якісного інформаційно-аналітичного забезпечення з метою удосконалення управління результатами операційної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання.

Використання методики й організації оперативного аналізу в процесі визначення впливу факторів на формування операційного прибутку спрямоване на забезпечення суб'єктів управління оперативною та дієвою інформацією про зміну стану об'єктів управління, причини цієї зміни та відхилень від регламентованих параметрів з метою своєчасного напрацювання рішень, які спрямовані на запобігання та усунення негативних процесів і ефективно маневрування виробничими ресурсами та капіталом.

При цьому, аналіз слід розглядати як функцію, яка за допомогою аналітичних та економіко-математичних методів досліджує стан, структуру, динаміку фінансових результатів, визначає вплив факторів на їх зміну, прогнозує майбутнє значення прибутків підприємства [8, с. 47].

Всі фактори, що визначають величину операційного прибутку матеріалізуються через збільшення обсягів реалізації об'єктів діяльності підприємства (ОР) і цін (Ц), зменшення виробничої собівартості (ВС), оптимізацію структури (СТ) і асортименту продукції (АП), адміністративних витрат (АВ) і витрат на збут (ВЗ) [9, с. 446].

Таблиця 1

**Рентабельність операційної діяльності підприємств України
за видами економічної діяльності [6]**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017*
Усього	5,0	3,9	-4,1	1,0	7,4	10,1
сільське, лісове та рибне господарство	21,7	11,3	20,6	41,7	32,4	3,8
промисловість	3,4	3,0	1,6	0,9	4,2	8,3
будівництво	-0,1	0,0	5,8	-7,6	-0,4	4,0
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	12,2	10,2	-12,8	-0,9	15,8	25,9
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	5,4	3,5	-1,7	1,1	5,1	6,6
тимчасове розміщення й організація харчування	-1,1	-2,8	-25,8	-17,3	-0,8	10,8
інформація та телекомунікації	10,5	11,8	-1,6	0,5	8,5	19,3
фінансова та страхова діяльність	6,1	5,9	-15,2	-8,9	-4,8	3,2
операції з нерухомим майном	2,8	3,1	-46,9	-33,4	-8,1	22,1
професійна, наукова та технічна діяльність	0,3	-1,3	-29,1	-1,1	17,6	18,9
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-2,9	-2,5	-13,6	-11,9	-3,9	2,9
освіта	8,2	8,4	5,5	5,7	5,6	4,2
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2,7	3,1	-3,7	-0,6	4,5	4,6
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-17,6	-8,0	-11,8	-25,3	-16,5	-16,6
надання інших видів послуг	2,6	-0,9	-1,0	7,3	5,1	-3,0

* Дані за січень-вересень 2017 р.

При обґрунтуванні та прийнятті рішень щодо управління операційним прибутком, необхідно враховувати, що основну частину доходу підприємства одержують від операційної діяльності, де формуються змінні і постійні витрати, чистий дохід, валові і операційні прибутки (збитки). Для аналізу рівня змінних витрат (ЗВ), чистого доходу (ЧД), валового прибутку (ВП) і операційного прибутку (ПО) можливо використати показники їх співвідношень щодо цінового (РЧО), натурального (РВО) і комбінованого (РПП) факторів, а також моделі функціональних зв'язків впливу цін (Цз, Цзб) і натуральних обсягів реалізації (Нз, Нзб) на фінансові результати господарської діяльності [9, с. 458].

В моделях розрахунків показників операційної діяльності взаємозв'язки ефекту їх зміни реалізуються таким чином:

$RЧО = ЧД : ПО$, рівень чистого доходу для створення операційного прибутку (РЧО) показує, яка сума чистого доходу підприємства створює 1 гривню операційного прибутку;

$RВО = (ЧД - ЗВ) : ПО = ВП : ПО$, рівень валового прибутку для створення операційного прибутку (РВО) показує, яка сума валового прибутку підприємства створює 1 гривню операційного прибутку;

$RЗП = \Delta ПО : ПО = [(РЧО \times Цз) \times (1 + Нз)] + (РВО \times Нз)$, рівень зміни операційного прибутку від зміни цін і обсягів реалізації (РЗП) показує темп приросту (спаду) операційного прибутку від зміни цін і обсягів реалізації при заданому рівні РЧО і РВО.

Операційні ціновий, натуральний і комбінований фактори впливу на формування прибутку показують у скільки разів темпи зміни прибутку перевищують темпи зміни чистого доходу, відповідно від зміни цін, натуральних обсягів реалізації і обох факторів разом при відповідних витратах.

Механізм застосування окремих показників формування операційного прибутку для моделювання чистого доходу і операційного фінансового результату розглянемо на прикладі трьох підприємств будівельної галузі на основі даних офіційної фінансової звітності (табл. 2).

Маємо два збиткові підприємства – ПАТ «ЖКСВ» та ПАТ «Кульчинський силікатний завод». Розглянемо приклад, якщо чистий дохід ПАТ «ЖКСВ» в 2017 році (табл. 2) можливо було б збільшити за рахунок зростання цін на 1%, то його абсолютна величина зросла б на 1234,1 тис. грн. (123410,0 x 0,01). Чистий дохід ПАТ «ЖКСВ» (табл. 2), наприклад, можливо збільшити на 5,5%. При цьому операційний збиток зменшується на 93,55% [5,5% x (-17,01)], або на 6786,12 тис. грн. [-7254,0 x (-0,9355)]. Збиток буде становити 467,88 тис. грн. (7254,0 - 6786,12). Щоб забезпечити беззбиткову діяльність, ціни необхідно збільшити не на 5,5%, а на 5,8789% [-100 : (-17,01)]; [5,8789 x (-17,01) = -100%]. У такому випадку збиток буде ліквідовано не частково, а повністю.

Розглянемо приклад, якщо чистий дохід ПАТ «Світловодський завод «Спеціалізобетон» в 2017 році (табл. 2) можливо було б збільшити за рахунок зростання цін на 1,5%, то його абсолютна величина зросла б на 486,045 тис. грн. (32403,0 x 0,015). Відповідно прибуток зріс би на 1429,5% (1,5% x 953,0) і становив 520,045 тис. грн. [34,0 + (34,0 x 14,295)], або (34,0 + 486,045). У іншому випадку, чистий дохід підприємства (табл. 2) передбачається зменшити на 1,0% за рахунок зниження цін. Відповідно прибуток зменшиться на 953,0% (1,0 x 953,0). Оскільки темп зменшення прибутку перевищує 100%, прибуткова діяльність перетвориться у збиткову. Зниження прибутку на рівні 953,0% означає, що сума його зменшення дорівнює 324,02 тис. грн. (34,0 x 9,53), а збиток буде становити 290,02 тис. грн. (34,0 - 324,02).

Показник РЧО дає можливість розрахувати максимально можливе зниження цін, щоб операційна діяльність не була збитковою, тобто чистий дохід не був нижче точки беззбитковості. Іншими словами, прибуток не повинен зменшитися більш ніж на 100%. В нашому прикладі, коли РЧО ПАТ «Світловодський завод «Спеціалізобетон» у 2015 році дорівнює 66,57 (табл. 2), для забезпечення беззбиткової діяльності ціни можливо знизити не більш ніж на 1,5% (100 : 66,57).

Розглянемо приклад, якщо чистий дохід ПАТ «Кульчинський силікатний завод» (табл. 2) можливо було б збільшити за рахунок зростання цін на 2%, то його абсолютна величина зросла б на 233,26 тис. грн. (11663,0 x 0,02). Чистий дохід ПАТ «Кульчинський силікатний завод» (табл. 2), наприклад, можливо збільшити на 15,0%. При цьому операційний збиток зменшується на 90,15% [15,0% x (-6,01)], або на 1748,91 тис. грн. [-1940,0 x (-0,9015)]. Збиток буде становити 191,09 тис. грн. (1940,0 - 1748,91). Щоб забезпечити беззбиткову діяльність, ціни необхідно збільшити не на 15,0%, а на 16,639% [-100 : (-6,01)]; [16,639 x (-6,01) = -100%]. У такому випадку збиток буде ліквідовано не частково, а повністю.

Величина валового прибутку, яка створює на підприємстві 1 грн. операційного прибутку, характеризує функціональний зв'язок впливу на операційний фінансовий результат зміни натуральних обсягів реалізації при одному і тому ж рівні загальної суми постійних витрат, цін та в розрахунку на одиницю продукції змінних витрат. При цьому, здійснюється елімінація (усунення) впливу окремих факторів шляхом відповідного умовного їх фіксування на певному рівні, а одержаний валовий прибуток від зміни об'єктів реалізації змінить суму операційного фінансового результату.

Здійснимо прогнозування операційного фінансового результату за умови, що чистий дохід підприємств (табл. 2) у 2017 році в порівнянні з 2016 роком збільшується на

5% за рахунок зростання натуральних обсягів реалізації. Відповідно операційний прибуток ПАТ «Світловодський завод «Спецалізобетон» зростає на 673,5% (5 x 134,7) і буде становити 262,99 тис. грн. [34,0 + (34,0 x 6,735)].

Ключовою є проблема збільшення чистого доходу ПАТ «ЖКСВ» (табл. 2). Якщо обґрунтувати сценарій, що натуральний обсяг реалізації збільшиться на 10%, то операційний збиток підприємства зменшиться на 14,3% [10% x (-1,43)], або на 103,73 тис. грн.: [-7254,0 x (-0,0143)]. Збиток буде становити 7150,27 тис. грн. (7254,0 - 103,73). Щоб забезпечити беззбитковість, натуральний обсяг реалізації необхідно збільшити на 69,93% (100 : 1,43), так як 69,93 x (-1,43) становить (-100%).

Щоб забезпечити беззбитковість ПАТ «Кульчинський силікатний завод», натуральний обсяг

реалізації необхідно збільшити на 156,25% (100 : 0,64), так як 156,25 x (-0,64) становить (-100%).

Таким чином, порівнюючи результати розрахунків на основі показників формування операційного прибутку, можна зробити наступні висновки:

1. Чим вищі показники РЧО і РВО, тим більшим коливанням піддається операційний фінансовий результат при однаковій зміні чистого доходу від реалізації. Тому при високому рівні показників РЧО і РВО зниження чистого доходу від реалізації частіше може привести до збитковості підприємства, ніж при низькому його рівні.

2. Велика різниця рівнів РЧО і РВО відображає відносно сильний вплив динаміки змінних витрат на динаміку операційного фінансо-

Таблиця 2
Показники результатів господарювання підприємств будівельної галузі України
в 2014-2016 році*

Показники за рядками Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	Роки			Відхилення 2016 р. до 2014 р.
	2014	2015	2016	
ПАТ «Житомирський комбінат силікатних виробів» (ПАТ «ЖКСВ»)				
1. Чистий дохід (сума ряд. 2000, 2120)	72396,0	94574,0	123410,0	51014,0
2. Витрати операційної діяльності (сума ряд. 2050, 2130, 2150, 2180)	80962,0	106602,0	130924,0	49962,0
3. Змінні витрати (сума ряд. 2050, 2180)	70182,0	94146,0	94146,0	23964,0
4. Постійні витрати (сума ряд. 2130, 2150)	10780,0	12456,0	15308,0	4528,0
5. Валовий прибуток (п.1 - п.2)	3435,0	1712,0	10400,0	6965,0
6. Фінансовий результат від операційної діяльності: (прибуток (ряд. 2190) і збиток (ряд. 2195))	-8110,0	-9737,0	-7254,0	856,0
7. Рівень показників на 1 грн. прибутку від операційної діяльності, грн.:				
• чистого доходу (РЧО) (п.1 : п.6)	-8,93	-9,71	-17,01	-8,08
• валового прибутку (РВО) (п.5 : п.6)	-0,42	-0,18	-1,43	-1,01
ПАТ «Кульчинський силікатний завод»				
1. Чистий дохід	5713,0	10183,0	11663,0	5950,0
2. Витрати операційної діяльності	10613,0	17026,0	15064,0	4451,0
3. Змінні витрати	9816,0	12565,0	13437,0	3621,0
4. Постійні витрати	806,0	1200,0	1627,0	821,0
5. Валовий прибуток	685,0	1035,0	1237,0	552,0
6. Фінансовий результат від операційної діяльності	-3318	-3520	-1940	1378
7. Рівень показників на 1 грн. прибутку від операційної діяльності, грн.:				
• чистого доходу (РЧО)	-1,72	-2,89	-6,01	-4,29
• валового прибутку (РВО)	-0,2	-0,29	-0,64	-0,44
ПАТ «Світловодський завод «Спецалізобетон»				
1. Чистий дохід	33647,0	46001,0	32403,0	-1244,0
2. Витрати операційної діяльності	28574,0	55619,0	35022,0	6448,0
3. Змінні витрати	27552,0	45785,0	28437,0	885,0
4. Постійні витрати	5310,0	9422,0	6585,0	1275,0
5. Валовий прибуток	6095,0	9797,0	4580,0	-1515,0
6. Фінансовий результат від операційної діяльності	785,0	691,0	34,0	-751,0
7. Рівень показників на 1 грн. прибутку від операційної діяльності, грн.:				
• чистого доходу (РЧО)	42,86	66,57	953,0	910,14
• валового прибутку (РВО)	7,76	14,17	134,7	126,94

* Розраховано на основі даних Офіційного сайту Державної установи «Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// smida.gov.ua](http://smida.gov.ua).

вого результату. Отже, очевидно, що при рості чистого доходу за рахунок натурального обсягу реалізації, збільшення прибутку значно менше, ніж при збільшенні цін. І навпаки, зниження чистого доходу у формі зменшення натурального обсягу реалізації приводить до кращого фінансового результату, ніж зниження цін.

3. Застосування показників РЧО і РВО при моделюванні чистого доходу і операційного фінансового результату дозволяє визначити максимально можливе зниження чистого доходу для збереження беззбитковості господарської діяльності чи мінімально необхідний ріст чистого доходу для ліквідації операційного збитку.

Вищенаведені розрахунки придатні тільки для випадків, коли зміна операційного фінансового результату визначається одним фактором при незмінному іншому: або змінюються ціни, але не змінюється натуральний обсяг реалізації, або навпаки. У реальних умовах господарювання, як правило, відбувається одночасна зміна і цін, і натурального обсягу реалізації, причому обидва фактори можуть діяти і в одному напрямку, і в протилежних [9, с. 420].

Для розрахунку темпів і напрямів зміни фінансового результату від реалізації, шляхом одночасного коригування зміни цін і натурального обсягу реалізації в межах наявних можливостей, використовують формулу показника РЗП.

$$РЗП = \Delta ПО : ПО = [(РЧО \times Цз) \times (1 + Нз)] + (РВО \times Нз). \quad (1)$$

На основі алгоритму розрахунку показника РЗП розглянемо можливі варіанти одночасної зміни цін і натуральних обсягів реалізації та впливу сценаріїв на операційний фінансовий результат.

1. Моделювання темпів і напрямку зміни операційного фінансового результату. Розглянемо сценарій для прийняття управлінського рішення. У ПАТ «ЖКСВ» у 2016 році (табл. 2) РЧО = -17,01, РВО = -1,43 грн. (тобто збиткова діяльність); прогноуються, що при зменшенні цін на 1%, тобто Цз = 0,01, натуральний обсяг реалізації збільшиться на 6%, тобто Нз = 0,06.

У рамках даної розрахункової схеми зміна фінансового результату буде складати: $[-17,01 \times (-0,01) \times (1 + 0,06) + (-1,43) \times 0,06] \times 100 = 9,45\%$.

Отже, при заданій ситуації операційний фінансовий результат зросте на 9,45% у порівнянні з базисним періодом.

2. Зміна фінансового результату шляхом одночасного коригування зміни цін і натурального обсягу реалізації в межах наявних можливостей.

3. Визначення необхідного рівня одного з індексів змін: цін чи натуральних обсягів реалізації, якщо відомий інший і задана потрібна підприємству сума операційного прибутку.

При заданих сумі, а отже, і приросту операційного прибутку, індекси цін і натурального

обсягу реалізації взаємозалежні. Тоді: $Цз = [(\Delta ПО : ПО) - (РВО \times Нз)] : [РЧО \times (1 + Нз)]$; $Нз = [(\Delta ПО : ПО) - (РЧО \times Цз)] : [(РЧО \times Цз) + РВО]$.

4. Визначення рівня індексів змін цін та натуральних обсягів реалізації, що забезпечують критичний обсяг чистого доходу, тобто нульовий операційний прибуток.

Незалежно від того, була в минулому або в базисному періоді господарська діяльність прибуткова чи збиткова, критичний обсяг чистого доходу означає, що у всіх використовуваних формулах $\Delta ПО : ПО = -1$, або -100% . Тому індекси для розрахунку критичного обсягу чистого доходу визначаються за формулами:

$$Цзб = [(-1) - (РВО \times Нз)] : [РЧО (1 + Нз)]; \quad (2)$$

$$Нзб = [(-1) - (РЧО \times Цз)] : [(РЧО \times Цз) + РВО], \quad (3)$$

де Цзб – зміна ціни, яка забезпечує беззбитковий обсяг чистого доходу (ЧД) при відповідній зміні натурального обсягу реалізації (Нз); Нзб – зміна натурального обсягу реалізації, яка забезпечує беззбитковий обсяг чистого доходу (ЧД) при відповідній зміні цін (Цз).

Продемонструємо викладене на конкретних прикладах. Зупинимось на дослідженні межі зниження натурального обсягу реалізації продукції, яка забезпечує беззбитковий рівень господарювання. Розглянемо ПАТ «Світловодський завод «Спеціалізобетон» (табл. 2), у якого у 2016 році РЧО = 953,0 і РВО = 134,7. Передбачуваний Цз = -0,03 = 3%.

Визначимо Нзб: $Нзб = [-1 - 953,0 \times (-0,03)] : [953 \times (-0,03) + 134,7] = 0,26001 = 26,00\%$.

Це означає, що зниження цін при одночасному зниженні натурального обсягу реалізації на 0,03% дозволить забезпечити нульовий прибуток від господарської діяльності.

Фінансові розрахунки є ефективним засобом визначення параметрів показників, яких необхідно досягти, щоб ліквідувати збитковість або підвищити рівень прибутковості суб'єкта господарювання. Наприклад, у ТОВ ПАТ «ЖКСВ» (табл. 2): РЧО = -17,01 грн., РВО = -1,43 грн. Отже, у базисному періоді господарська діяльність була збиткова. Передбачається зниження цін на 3%, тобто Цз = -0,03 = -3%. За формулою знаходимо Нзб:

$$Нзб = [-1 - (-17,01) \times (-0,03)] : [-17,01 \times (-0,03) + (-1,43)] = 0,5222 = 53,25\%$$

Щоб підприємству ПАТ «ЖКСВ» з існуючими базисними даними господарювання при зниженні цін забезпечити беззбиткову діяльність, натуральний обсяг реалізації доведеться збільшити на 53,25%.

У цілому з розглянутих випадків впливає досить важливий висновок: аналіз показників звітності дає можливість сформулювати якісну аналітичну базу, що є важливою передумовою для обґрунтування і прийняття оптимальних управлінських рішень.

Висновки. Операційний прибуток – важлива характеристика діяльності підприємства.

Він визначає конкурентоздатність та потенціал ділового співробітництва, оцінюючи якість гарантованих економічних інтересів самого підприємства і його партнерів у фінансовому і виробничому відношенні. Для здійснення ефективного управління операційним прибутком, результати якого повинні забезпечити суб'єктів управління інформацією для своєчасного внесення коригувань у господарську діяльність з метою уникнення збитків та досягнення бажаного прибутку.

Вищенаведені розрахунки моделювання фінансового результату дозволяють не тільки визначити зміну чистого доходу і операційного прибутку порівняно з їх величиною в базисному періоді, але й забезпечують отримання більш точних висновків щодо ролі окремих чинників у формуванні прибутку підприємства. Таким чином, створюється якісне аналітичне забезпечення щодо виявлення резервів для покращення показників діяльності суб'єкта господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Верба В.А. Економічний аналіз: [навч. посібник] / В.А. Верба, О.А. Загородніх. – К.: КНЕУ, 2015. – 416 с.
2. Іохін В.Я. Экономическая теория: введение в рынок и микроэкономический анализ: [учебник] / В.Я. Іохін. – М.: ИНФРА, 2012. – 512 с.
3. Кашубіна Ю.Б. Система оцінювання прибутку від операційної діяльності підприємства / Ю.Б. Кашубіна // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №8. – С. 196-201.
4. Мочерний С.В. Основи підприємницької діяльності: [навч. посібник] / С.В. Мочерний, С.І. Чеботар, О.А.Устенко. – К.: Видавничий центр «Академія», 2014. – 280 с.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] / Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: [навч. посібник] / С.Ф. Покропивний; видання 2-ге. – К.: КНЕУ, 2014. – 528 с.
8. Цал-Цалко Ю.С. Облік, статистика, аналіз та аудит в системі контролювання фінансових результатів підприємства: монографія / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз, Т.Ю. Мельник. – Житомир: ПП «Рута», 2016. – 292 с.
9. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз, Л.А. Суліменко. – Вид. 5-е, доповнене. – Житомир: ПП «Рута», 2012. – 609 с.